

ACC. N:R M. 14800:1-14.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Olava Andersson, Lunnarp*
Härad: *Ingelstad* Berättare: *olika personer; se uppt. bladens*
Socken: *Kroonvestad* Berättarens yrke: *baksida!*
Uppteckningsår: *1959* Född år i

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Barnets vård och uppfostvan under förskoleåldern.

LuF 98

s. 1-14.

Barnets vård och uppföstran
under förskoleåldern.

Skildringen gäller närmast tiden strax
av 1800-talet början av 1900, samt
föreläsningarna inom hushållsklassen eller
allmogeten.

Bar. har i sig hört någon särskild benäm-
ning på skoleåldersgrupp av barn, utom
"smögglästar". De första barnen i en familj
period modern, eller möjligtvis mormor eller
farmor och kan ha ett tillfälligt därtill. Men
sedan blev det ofta de äldre syskonen som
fick se till sina småsyskon. Högst sällan
i och utan barnet fick ligga och sedan sitta
i vagnen med kläder klängande sig.
När barnet sedan blev så pass att det kunde
stå på fötterna såtho det i d. k. "gröng-
vagn", en slags stol på hjul där barnet

stod inhägnat och yelw kunde föra sig
framt.

I de flesta familjer blev det
kennedovaktigen modern som fick stå för
den dagliga fortran. Mamma fortrades
stänkt till absolut lydnad. "Baj viddjan
medan du är mjukt". "Sin vilja är min lag".
Var regel man följde och överopade.

Hon nu ättiaåttio år låtarima antalar
att hon en gång i sin spåda barndom, hon
var så liten att hon stod på en pall för att
räda upp till bordet, vid kvällsvardn då
man hade salt till och potatis utropade:
"Jag vill ha mullstycket så sicken". Men då
fick hon en örfil av sin mor så hon föll
med från pallen.

Det var mycket sällsynt att barnen fick

lov att följa med på någon festligt eller
kalas eller vara med inne vid bordet när
man själv hade gäster. I så fall fick de
vilda tygsta i sin könn.

Barnens livstalsord till föräldrarna var
mer och fär, i äldre tid ni. Och föräldrar.
nas värme kallades av barnen vid för-
namn, inte tant eller farbror. Farbror och
farbror, morbror och morbror kringa,
mosterman ^{o. s. v.} var i slutet på 1800-talet be-
nämningar som förhåller. Som föräldre på
barnen så, alltså som möjligt. Men de
fick inte lägga sig i de äldres samtal.

Ömhet och betygelse mellan barn och föräldrar
var mera sällsynt. Men det var förhållande upps-
ställes. Det ansågs t. ex. fullt att vissa.

"Vissa inte för då kommer du i kammaren"
Innan i näsan kallades för "kråker."

Barnen förmanades: "Geta inte i näsan för
då kommer kråkan och tar dej." Om någon
stuck näsan för rockärmen kallades ärmnen
för "kråkrärm". "Gå inte till brannen
för då kommer brenntjressan och tar
dej." var vi såu så skrämde barnen för
att gå till öppna brunnar och vattendrag.
För att för barnen att lyda skrämde man
dem ofta med berättelser. När såg ju svart
och skräckinjagande ut, samt med "kackaren"
(härskertaren) som hade mycket dåligt an-
seende. Inga betydligt man ville släta en här.

Barnet hade i allmänhet sin sovpåls
hos mor tillsammans med bror och syster
vilde de fick den äldste flytta över till
far. Hos mor och far låg de till de kom
upp i 4 a 5 års åldern. Sedan låg rykaren
tillsammans i en bädd, ibland fyra stycken

de de låg med fätharna mot varandra o.k.
"slaf-fäthas" kom skilde inb för små flickor
och små pojkar förrän de kom upp i 6 a 7 års
åldern. — Vid matbordet såg de i mors
kna så länge de var små, sedan fick de
stå på en pall vid bordet, tills de blev så
stora att de räckte upp utan pall.

Mamma lukt i "vardags stuan". Mycket
enklare luktaker som för rukt de själva titt-
vaktat, en pott, en enkel tåvagn o.s.v. var vad
de kände sig med.

Plädträkt

Mamma låg i "svps" tills de var 6 a 7 mån.
Sedan fick de kolt, en slaps rak vid klä-
ning, samma titt pojkar som flickor. Sen kall-
des "skern", det var sydd av bomullstygg för
sommarbruk, och gilla eller flanel för vintern.
Undre hade de en liten skjorta och bomullstyg,

inga byxor. Resten kalltes blev de klädda i
skjorta, bauerells- eller ullsliv, livstycke
med strumpband, byxor, flickorna hade också
underkjort. I slutet på 1800 hade man inte
livstycke. Då kallas strumporna uppe med
flätade eller vävda band, som knäts nedan om
knäet. Långa underbyxor hade pojkarne ofta
brevvävt styvt tjockt kadsstygg randig.
Dessa byxor användes som "utambyxor" på
sommaren. (ytterslag såldes). Bröder poj-
kar och flickor hade förkläde av bauerells-
tygg utanpå klänning eller kortbyxor. Långa smö-
leken hade de ju också en vit kaklapp.
Pojkarnas förkläde var enkelt och rakt.
Flickornas med litet färgning eller annan ut-
smyckning. Före fest hade pojkarne i skolår-
den (slutet av 1800) en vit d.k. "förlämn"
med isydd krage. Som knäpptes fram. Det var

stärkt. Det riktigt fint hade man också slips.

Efter späd barns mödan serph man
ofta en skakig reke ~~skat~~ en barmt när
det tog med ut. Sedan kläddes flickorna i
skakig, mössa blev fint, samt pojkar i
v. h. v. g. mössa, svart reke mörkblå med
styr skärm. Barmt kläddes i skor och stum-
por när det skulle lära sig att gå. Stumpor-
na var krusstuckade. By skomakaren gjorde
skorna som var en tjockt läder. När flickorna
kom upp i skolåldern fick de en enkel kappa
av krusvävt tyg. Förmågnare männskor
hade barmen blev finare klädda i körttyg som
var mjukare och vackrare, ^{mer} ^{mer} hade ^{mer} ^{mer} liksom moder-
nare ^{mer} ^{mer} på kläderna. De fattiga hade ofta
inli och byte till barmen. När kläderna skulle
tvättas fick barmen ligga till vägen medan
plaggen torkade. I all mänsket hade man liksom

finare kläder till söndags eller fest, åt minstom
de som var någonlunda välbärgade. ^{Barnen} De var
klädda i kall ryp till 3 & 4 år.

Hänt hade flitorna flätat, hänt. och pojkar-
na hade kort klippt hår.

Föda och måltids seder.

Barnen åt tillsammans med de vuxna.
Som beslek hade man en sked. De fick inte
lov att prata vid bordet. "Du ska låta maten
läppa (stäupa) munnen." var en vanlig förman-
ing. Det inte heller fick barnen gå från bordet
före de vuxna. Barnen skulle äta den mat som
serverades om de tyckte om det eller ej. "Du
ska äta vad som står på bordet." Det skulle
någon fånga måltiderna annars fick de ingen
mat. "Den som inte passar måltiderna får
äta där fatet har stått." Den småbarnen tug-

gode man maken. Det gjorde modern, men
det kunde också hända att en helt främling
manusla gjorde detta och han tillfälligt vis
passade barnet. Mamma fick inte kaffe, men lite
hem mjölk och man hade tillgång till
dämling.

Det var mera vanligt för än nu att
barnen lärt bordsbön.

Det kunde hända att barnet en dag skulle gå
fick en par karameller eller "brunt socker", och
när det blev i skålen och två eller fem
att köpa karameller för. Men det var mycket
vanligt att föräldrarna tog med sig lite kakor
eller karameller till barnen när de varit på kalas.

Hygien och sjukvård

Resor till och från trädades dagligen på
leaven, och så fort de blev så stora att de

Kunde fick de själva göra dellen. Vid schelskiftet
lade man i allmänhet inte badkar på landet,
man fick tvätta sig i en balja eller spenn,
eller i den "inmurade källan" (tvättgryta)

Och på sommaren badade man i de rena
sjöarna eller på ena i närlagen. Och för öv-
rigt badade man i allmänhet inte så ofta.

Efter 1915 var det nog vanligt att barn
nu badades varje lördag. Man värmde vattnet
på katespisen och badade i en balja i köket.

Hänt tvättades i tvål och vatten eller
såpa och vatten. Mat skrev omordes hänt
med smör eller smet frö. Mat län kammades
med finkorn eller smordes med sabadinsäta.

Friden när barnet förtad att "saga ifrån"
var mycket individuellt. ^{Man} En på rykten, som
sålades från samma fortan, förtad de ena att
"saga ifrån" när hon var 8 mån. och de andra

inri försän len var 2. a. 7. Sluht på 1800-
talht kunde det hända ai barnen "hölls fram"
i "illan" (öppna eldstaden) där de fick föi-
hålla sina behov ^{allan} / men sedan hade man må-
kän elhi också sprang man ut med den.

För höide man inli talas om feber.
Men om barnet var lite hängigt kände man
på den panna. Om "perman brann" (var het)
då förstod man ai barnet var sjuk.

På småskrämm brukade man läsa ut
tän och se om man: "Det går örn liets du ska
gilla dig." Det använde inli förständigt ai omha
barnet om det råkat ut för någon liten olycks-
händelse. Det annat, lite grovare uttryck var ai
modan man lärde på skräman säga: "Det går bort.
bort i hundens "röv". (ända)

Lek och lekaker.

Med småbarnen inli man "till ut",

klappa kaka, rida kaula.

Leksakerna var byggjorda, kalor av kila, hävspelet "taul", en slags pinnaspel. I skol-åldren behl man "bael i käl" spelade kagel, kulla trill. Det senare gick de till en man hade rågat ut en gränshä turm trilla av en björkstam eller armar till. Man var två lag. Det ena laget kastade trillan och det andra försökte hindra den. Den gick för långt. Laget fick flytta sig till den plats man fick där trillan stannade och kunde dämmande antingen köra till baka matvatten lag eller cykla för vika.

Besökta lekaker, små tillvagnar, dockor eller käftar av trä, gummiballar, m. m. köptes på marknaderna. Helt försvunna hade ikländ lekaker till sale. Leksaksmakare fanns inte i dessa trakter. Våren gädder tiden högt skolstängt. Sedan började ju besöka ett leksaksaffär.

och blommor npp. delsakerna var lilla anbring
skolekiftet, 25 a 75 are för två dackor och andra
små träcksaker.

Bilder, sagor och visor

9^e De tiden fanns inte så många bilderbö-
cker för barn. Den som mest kan till användning
var A.B.C.-boken "A.B.C.-boken". I den boken
berättades det om mycket sagor. Men vad barnen
däremot fick höra mycket av var när de vilt-
na berättade upplevelser och historier och spöken
de berättade ut för, och som alla blev vid skapelse.
Sådan var deras kunniga berättelser om
när de berättade ut om i stugan i skymningen
och berättade.

Undervisning och nyttiga sysselsättningar

I den stora utställningen berättade man om barn och
religiösa ting för barnen berättade ju för alla om det

hemmet var religiöst. Men; allmänt fick barnen lära sig bedja aflaubön. "Gud som har" och Fadern var de vanligaste bönerna. Man framställde misser till Gud som stäng. Brännen tog man ofta med till kyrkan. Juldagar och långfredagar fick man inte gå ut och leka. Dessa dagar blev då oerhört långa och tråkiga. Lådan förbud gällde inte övriga högtidsdagar eller vänddagar.

Första nyliga uppsämningsen för pajtar var alltså på söndagen, locka på söndagen m.m. Och på veckan hjälpte man till till i stallet, och på kvällen med att tälja rälsebjörnar och "päsebjörnar" och annan omöjslöjd. Flickorna fick bära in ved från omöjslöjderna, kassa och opala garn till väven.